

Mehtap Gümüş

Kemal Tahir, Sosyalizm ve Devlet

dünbugün
yarın

Kemal Tahir, Sosyalizm ve Devlet

Mehtap Gümüş

“dün” den öğrendiklerimizle
“bugün” ü yaşamanın
“yarın” ları aydınlatır.

© 2020, DÜN BUGÜN YARIN YAYINLARI™

Tüm hakları saklıdır. Kaynak gösterilerek tanıtım amacıyla ve araştırma için yapılacak kısa alıntılar dışında, yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir şekilde kopya edilemez, elektronik ve mekanik yolla çoğaltılıp, yayımlanamaz ve dağıtılamaz.

DBY: 129
Sosyoloji: 5

ISBN 978-625-7760-29-4
Sertifika No: 18188

Birinci Baskı:
İstanbul, 2020

Yazar:
Mehtap Gümüş

Yayın Yönetmeni:
İrfan Güngörür

Editör:
Nuh Muaz Kapan

Tashih:
Fatmanur Dikmen

Kapak/Mizanpaj:
DBY Ajans

Baskı/Cilt:
Mikyas Basım Yayın Matbaacılık
(Sertifika No: 35532)

KÜTÜPHANE BİLGİ KARTI / Library Cataloging-in-Publication Data (CIP)

Kemal Tahir, Sosyalizm ve Devlet
Yazar: Mehtap Gümüş Editör: Nuh Muaz Kapan
İstanbul : DBY Yayınları, 2020.
138 s. ; 15,0 x 21,0 cm ___ (DBY Yayınları ; No. 129) ___ Dizin var
ISBN 978-625-7760-29-4
1- Sosyoloji 2- Sosyalizm 3- Kemal Tahir

DÜN BUGÜN YARIN YAYINLARI
Ankara Caddesi, Ünal Han No: 21/4
Cağaloğlu, Eminönü - Fatih / İstanbul
www.dby.com.tr • dby@dby.com.tr
Tel.: +90 212 526 98 06

İçindekiler

Takdim	7
Önsöz	11
Giriş	13

BİRİNCİ BÖLÜM

Marksizmde Devlet	25
1. Marksizmde Devletin Doğası ve Yapısı.....	25
2. Marksizmin Tarihsel Maddeci Dünya Görüşüne Göre Devlet-Toplum İlişkisi.....	28
3. Marksizme Göre Tarihte Devletin Kökeni	32
4. Marksizme Göre Devletin Görünümlerinden Önceki Bir Aşama Olarak İlkel Komünal Topluluklar.....	34
5. Marksizme Göre Doğu'da Devletin Görünümü.....	37
6. Marksizme Göre Batı'da Devletin Görünümü	39
7. Marksizme Göre Tarihte Devletin Geleceği.....	43

İKİNCİ BÖLÜM

Kemal Tahir'in Sosyalizm Anlayışında Devlet	51
1. Kemal Tahir'in Devlet Yorumundaki Dönemsel Farklılığın Taşıdığı İçsel Bütünlük	51

2. Kemal Tahir’de Doğu-Batı Farklılığı ve Devlet.....	55
2.1. Kemal Tahir’de Sosyalizmin Yorumlanma Biçimi	58
2.2. Türkiye’nin Tarihsel Gelişiminde (Osmanlılıktan Cumhuriyete Geçişte) Devletin Konumu	60
2.3. Birinci Dönem Osmanlı Ekonomi-Politiğini Değerlendirme Biçiminin Devlet Yorumuna Yansıması ...	65
2.3.1. Osmanlılığın Tarih Sahnesine Çıkışı.....	67
2.3.2. Talan Ekonomisi	69
2.3.3. Kapıkulu-Memur Devleti.....	73
2.4. Kemal Tahir’in Sosyalizm Anlayışı: “Geri Kalmışlık” Çizgisinin Aşılması ve Osmanlılık Düzeninin Tasfiyesi.....	76
2.4.1. Sosyalizme Geçişte Kadro Meselesi.....	81
3. Kemal Tahir’de Doğu-Batı Çatışması ve Devlet	87
3.1. Kemal Tahir’in Devlet Düşüncesinde ATÜT Durağı	91
3.2. Kemal Tahir’in ATÜT Yorumu ve Sınıf Meselesi	97
3.3. Osmanlı Mülkiyet Sisteminde Devletin Konumu ve Devlet-Halk İlişkisi	101
3.4. Anadolu’da Devleti Ortaya Çıkaran Nedenler	103
3.4.1. Devletin Kuruluşunda Doğal ve Tarihsel Şartların Ürettiği İnsani Birikim.....	104
3.4.2. <i>Kerim Devlet</i> ya da Doğu’ya Özgü Sosyalist Düzen.....	108
3.4.3. Kemal Tahir’e Göre Doğu Reformu Olarak <i>Kerim Devlet</i> Modeli.....	116
Sonuç	121
Kaynakça	129
Dizin	135

Takdim

Kemal Tahir, düşünceleriyle Türkiye’de sosyoloji ile ilgilenenlerin dikkatini çeken bir isim olmuştur. Özellikle 1980’li yıllardan itibaren İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümünde merhum Baykan Sezer’in ve öğrencilerinin emekleri, bu ilginin oluşmasında önemli bir rol oynamıştır. Yine aynı dönemde Türk düşünce hayatı üzerine özgün ve öncü çalışmalarıyla dikkat çeken, akademisyenliğin ötesinde bir entelektüel ismin, Kurtuluş Kayalı’nın katkılarının Kemal Tahir üzerine oluşan ilgide merkezi bir rolü bulunduğunu belirtmek gerekir. Bu yıllardan itibaren Türkiye’de sosyal bilimlerin genelinde yaşanan değişimlerin ve yeni katkıların sosyoloji yapma tarzları geliştirdiği de meselelerin bir başka yönüne karşılık gelmektedir.

Kemal Tahir konulu yüksek lisans ve doktora çalışmalarının ciddi bir sayıya ulaşması da bu ilginin bir şekilde devam ettiğini göstermektedir. 2020 yılı itibarıyla 1990 yılından beri Yüksek Öğretim Kurulu tez veri tabanına kaydedilmiş olan Kemal Tahir konulu lisansüstü tez sayısı 64’tür. Bu tezlerden 17 tanesi doktora, 47 tanesi de yüksek lisans tezidir. Tezler ağırlıklı olarak Türk Dili ve Edebiyatı ve Sosyoloji alanlarında tamamlanmıştır. Siyaset Bi-

limi, İletişim Bilimleri, Felsefe, Din Sosyolojisi gibi alanlarda yapılmış tezler de bulunmaktadır. Bu durum, Kemal Tahir'in çalışmalarının Türk düşünce hayatında önemli bir kaynak olduğunu göstermektedir. Sempozyumlar, dergi özel sayıları, derleme kitap çalışmaları, müstakil denemeler ve makaleler de yayınlamaya devam etmektedir.

Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı ile Sosyoloji Bölümlerini birlikte bitiren talebem Mehtap Gümüş, Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyoloji Bölümü yüksek lisans programında yine talebem oldu. Ders döneminden sonra yüksek lisans tez konusu üzerinde düşünürken kendisine Kemal Tahir üzerine çalışmayı önerdim. Ancak herhangi bir roman incelemesinin ötesinde, Kemal Tahir'in düşünce sistematiğini keşfedecek ve görece daha zor bir çalışma yapmaya birlikte karar kıldık ve tezin başlığını "Kemal Tahir'in Sosyalizm Anlayışında Devlet" olarak tespit ettik. Mehtap Hanım, ilk iş olarak klasik Marksizm ve özellikle Asya Tipi Üretim Tarzı konusunda çalışmalar yaptı. Kemal Tahir'in sosyalizm anlayışının temelinde Marksizm vardır ve hayatı boyunca yorumlarında değişmeler olsa da tarihi diyalektik materyalist bir metotla açıklama çabasında olmuştur. Türkiye'de 1960'lı yıllarda onun bir sosyalist ve solcu sayılamayacağı ile ilgili tartışmalar ilgililerin malumudur. Osmanlı geçmişini kabul etme ve resmi ideolojiye getirdiği eleştiriler, onun "fikir namusu" dediği ilkeyle; gerçekliğe sadakatle ilgilidir. Kanaatimce "kendi tarihsel gerçekliğine sadakat" ilkesi, anlaşılmasının sebepleri arasında başta olanlardandır ve bugün de devam eden temel meselelerimizden birisine karşılık gelmektedir: "Gerçekten anlamak istiyor muyuz?"

Bir ismi, düşüncelerini ve eserlerini anlamak, her şeyden önce ahlaki bir çaba gerektirmektedir. Gerçekten anlamak iste-

mek, anlaşılacak istenen kişiyi, düşünceyi, eseri ya da dönemi kendi sınırlılıkları dâhilinde anlama yönünde çaba göstermek ve ezberlerle yüzleşmek demektir. Klişelerin, siyahların ve beyazların, dolayısıyla hakikati bulanların arasında Kemal Tahir gibi "yine yanıldık" diyebilen bir ismin anlaşılabilmesi gayet doğal bir durumdur. Bir insanı okurken ya da dinlerken "acaba ezberlerimi doğrulayacak mı" beklentisi içinde olanların hâkimiyeti dün de vardı, bugün de devam ediyor. Okuyacağınız bu çalışma, Kemal Tahir'in düşüncesinde Türk toplumsal ve tarihsel gerçekliğinde "devlet" örgütlenmesinin merkezi ve aşılamayacak yönünü tespit eden bir eserdir. Bu tespit, Kemal Tahir'in bize göre ne olması gerektiğinden çok gerçekten ne olduğu sorusuna odaklanmayı gerektirmiştir ve Mehtap Gümüş, yoğun bir çabayla bu sorunun sınırları içinde kalmaya gayret etmiştir. Danışmanı olarak ben ve çalışmanın yazarı, Kemal Tahir ile aynı yerden dünyaya bakan ve benzer siyasi fikirlere sahip bir gelenekten gelmemekteyiz. Ancak bu durum, kafamızda bir Kemal Tahir inşa etmemize ve bu yönde bir okuma yapmamıza sebep olmamıştır. İnanç ve siyasi görüş açısından Kemal Tahir ile uzlaşamadığımız yerler vardır. Mesele, kendisi olarak ve kendisi kalarak, kimseye eğilip bükülmeden bildiği doğruları söyleyebilmiş, bedel ödemiş ve mağduriyetini sermaye edinmemiş bir insanı anlamaktır. Bu duruş, kendi inancımızı ya da yakın olduğumuz siyasi görüşleri temsil eden devrin adamlarından Kemal Tahir'i daha değerli kılmakta ve kendimize daha yakın görmemizi sağlamaktadır. Hangi görüşten olursa olsun bu duruşu benimseyenler, Türkiye'de arafta yer almaktadır. Ancak düşünce geleneğimize katkı sağlayanlar ve kendi dönemlerinin ötesine söz söyleyebilenler araftakilerdir. Başka bir deyişle, klasik olabiller araftakilerdir.

Bu çalışmada Kemal Tahir'in notları temel kaynaklar olarak seçilmiştir. Çalışma, kendi sınırlılıkları açısından sıradan bir yüksek lisans tezinin ötesine geçmiştir. Çalışmayı değerli kılan yönlerden birisi de Mehtap Gümüş'ün okudukları üzerine düşünmesi ve yeni şeyler keşfetme yönündeki çabasıdır. İlk defa bu eserde Kemal Tahir ile ilgili farklı bir dönemleştirme yapılmıştır. Bir yüksek lisans tezinde bu tür özgün yorumların yapılabilmesi çok değerlidir. Son yıllarda niceliğin niteliğe dair pek çok şeyi boğup attığı akademide, düşünmek, özgün şeyler tespit etmek ve bu işi gösterişe çevirmemek konusunda olumlu örneklerin azaldığını üzümlere müşahede etmekteyiz.

Mehtap Hanım ile ilgili olarak yukarıda "talebem" şeklinde bir ifade kullanmıştım. 17. yılı tamamladığım akademisyenlik hayatımda çok fazla öğrencim, ama çok az talebem olmuştur. Mehtap Hanım'ın bu çalışmasının kendini yetiştirmede öncü bir rolü olmasını dilerim. Bu çalışmayı, yeni ve daha özgün çalışmalar yapma yolunda önemli bir adım olarak kabul edebiliriz. Böyle değerli bir eseri Türk düşüncesine kazandırdığı için talebem Mehtap Gümüş'e teşekkür eder, Kemal Tahir'e bir kez daha Allah'tan rahmet dilerim.

Mahmut Hakkı Akın
Konya, 2020

Önsöz

Elinizdeki kitap, 2019 yılında *Kemal Tahir'in Sosyalizm Anlayışında Devlet* başlığıyla sunduğum yüksek lisans tezimin gözden geçirilmiş hâlidir. Bu çalışma, şahsım açısından salt bir yüksek lisans tezi olmanın çok ötesindedir. Bunun nedeni, lisans ve lisansüstü hayatımda, ilme olan hürmeti gereği, anlamının bütünüyle ahlaki bir çaba gerektirdiğini öğreten bir hocamın olmasıdır. Bu konuyu kendisiyle çalışma imkânı bulduğumda, derslerinde sıklıkla dikkat çektiği o ahlaki çabayı Kemal Tahir'le birlikte yeniden keşfedince, bilgiye ulaşmada zihinsel konfor alanlarını terk etmenin ne demek olduğunu sanırım daha iyi anladım. Bu sürecin bir ifadesi olarak, bu anlama gayretini bir soruya dönüştürme, bu soruyu sistemli bir düşünce içinde tartışma ve bu süreçte yanılmayı göze alarak gerekirse en başa dönme cesaretini gösterme konusunda Kemal Tahir'den çok şey öğrendim. Dolayısıyla bu anlama sürecinin, Kemal Tahir'in düşünce sisteminin merkezi sayılabilecek bir konu etrafında dışsallaşması, eğitim hayatım süresince, gelecekte yapacağım çalışmalara kazandırdığı ufuk açısından da kıymetlidir. Bu çalışmada Kemal Tahir'in Marksizm ile kurduğu ilişkiye, devlet hakkında öne sürdüğü fikirleri

anlama adına, metodolojik bir imkân dâhilinde yaklaştım. Böylelikle bu ikisini birbirinden ayırmanın yarattığı savrulmalardan bir ölçüde korunmayı deneyerek, Kemal Tahir'i kendi düşünce sistemi içinde anlamayı denedim.

Yolun henüz çok başında genç bir araştırmacı olarak, böyle iddialı ve zorlu bir çalışmayı üstelik yüksek lisans tezi olarak sunma cesaretini kendimde bulabildiysem çalışmayı Prof. Dr. Mahmut Hakkı Akın gibi bir danışmanla yürütme şansım olduğu içindir. Araştırma süreci içerisinde tüm tecrübesizliklerime karşı büyük bir sabır ve olgunlukla yaklaşması, çalışmamın yükünü hafifleten ufuk açıcı yorumları, sürecin ilerlemesi ve nihayete ermesindeki en büyük etkenlerden biridir. Kendisine yalnızca tez sürecinde değil, sosyoloji eğitim hayatımda bana kazandırdığı ufuk adına da hakkını teslim etmekte zorlandığım bir minnetle teşekkür ederim.

Yine bu süreçte, alanda mutlaka başvurmam gereken kaynaklar konusunda beni yönlendiren, verdiği tavsiyelerle ufku açan, kendisine ne zaman ulaşmak istedimse büyük bir cömertlikle bana dönüş yapan kıymetli hocam Prof. Dr. Kurtuluş Kayalı'ya saygı ve şükranlarımı sunarım.

Son olarak bu süreçte maddi ve manevi hiçbir desteğini benden esirgemeyen aileme ama özellikle sevgili annem Nurhan Gümüş'e şükranlarımı sunarım. Onlar olmasaydı bu çalışma ortaya çıkmazdı. Yine bu süreçte beni sabırla dinleyen ve teknik konularda yardımını esirgemeyen kıymetli arkadaşlarıma çok teşekkür ederim.

Mehtap Gümüş
Aralık 2020

Kaynakça

- AĞAOĞLU, Tektaş (1974). "Hep Korktular, Gocundular", **Türkiye Defteri Dergisi**, S.6, Nisan.
- AKIN, Rıdvan (2000). "Kemalist Devrim ve Devlet Tartışmasına Katkı", **Toplumbilim Dergisi**, S.11, Temmuz.
- ALANGU, Tahir (1965). "Kemal Tahir Demir", **Cumhuriyetten Sonra Hikâye ve Roman- Öncüler 1930-1950**, C.2, birinci basım, İstanbul: İstanbul Matbaası.
- ALANGU, Tahir (1967). "Devlet Ana", **May Dergisi**, S.3, Aralık.
- ALANGU, Tahir (1967). "Devlet Ana", **Varlık Yıllığı 1968**, İstanbul: Varlık Yay.
- Doğan AVCIOĞLU ve diğerleri (1962). "Atatürk'ün Özlediği Türkiye'yi Kurabildik mi?", **Yön Dergisi**, S.47, 7 Ekim.
- ATILGAN, Gökhan (2018). **Yön Devrim Hareketi; Kemalizm ile Marksizm Arasında Geleneksel Aydınlar**, ikinci basım, İstanbul: Yordam Kitap.
- BAĞDATLI, Selahattin (1975). "Selahattin Hilav'la Konuşma", **Türkiye Defteri Dergisi**, S.18, Nisan.
- BELGE, Murat (1998). "Kemal Tahir ve Tarık Buğra'da Osmanlı Devleti'nin Kuruluşu", **Edebiyat Üzerine Yazılar**, birinci basım, İstanbul: İletişim Yay.
- BELGE, Murat (2009). "Kemal Tahir, Tarık Buğra, Erol Toy: Osmanlı'dan Başlama", **Genesis; Büyük Ulusal Anlatı ve Türklerin Kökeni**, ikinci basım, İstanbul: İletişim Yay.

- BERGEN**, Lütfi (2012). “Yerlilik Ekseninde Kemal Tahir”, **Hece Dergisi**, S.181, Ocak, Ankara.
- BOTTOMORE**, Tom (2012). **Marksist Düşünce Sözlüğü**, Mete Tunçay (Çev. ve Der.), beşinci basım, İstanbul: İletişim Yayınları.
- BOZDAĞ**, İsmet (2003). **Kemal Tahir’in Sohbetleri**, üçüncü basım, İstanbul: Yaba Yay.
- CEM**, İsmail (2000). “Yorulmayan Savaşçı”, **Gerçeğin Değişkenliği**, Halit Refiğ, (Der.), birinci basım, İstanbul: Ufuk Kitapları.
- CORNU**, Auguste (2009). “Hegel’in Hukuk Felsefesinin Eleştirisine Katkı Giriş”, **Hegel’in Hukuk Felsefesinin Eleştirisi**, Kenan Somer (Çev.), ikinci basım, Ankara: Sol Yayınları, ss.210-249.
- ÇAHA**, Ömer (2012). **Aşkın Devletten Sivil Topluma**, beşinci basım, Ankara: Orion Yayınları.
- ÇAĞAN**, Kenan (2010). “Kemal Tahir’de İdeoloji ve İktidar”, **Kemal Tahir 100 Yaşında**, Ertan Eğribel, M. Fatih Andı (Ed.), birinci basım, Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı.
- ÇELİK**, Naci (1971). **Romanda Hesaplaşma**, birinci basım, Ankara: Türkiye Defteri Yayınları.
- ÇELİK**, Naci (1975). “Kemal Tahir ve Notları Hakkında”, **Türkiye Defteri Dergisi**, S.3, Nisan.
- DİVİTÇİOĞLU**, Sencer (1966). **Asya Tipi Üretim Tarzı ve Az Gelişmiş Ülkeler**, birinci basım, İstanbul: Elif Yay.
- DİVİTÇİOĞLU**, Sencer (1966). “Doğan Avcıoğlu’nun Yazısı Üzerine”, **Yön Dergisi**, S. 171, 8 Temmuz.
- Dost Dergisi**, (Editör), (1968). “Kemal Tahir ile Bir Konuşma”, S.39, C.20, Ocak.
- ENGELS**, Friedrich (2010). **Anti-Dühring**, Kenan Somer (Çev.), beşinci basım, Ankara: Sol Yayınları.
- ENGELS**, Friedrich (2015). **Ailenin, Özel Mülkiyetin ve Devletin Kökeni**, Kenan Somer (Çev.), on yedinci basım, Ankara: Sol Yayınları.
- GEVGİLLİ**, Ali (1987). **Yükseliş ve Düşüş**, ikinci basım, Ankara: Bağlam Yay.
- GODELIER**, Maurice (1966). **Asya-Tipi Üretim Tarzı**, Atilla Tokatlı (Çev.), birinci basım, İstanbul: Sosyal Yayınları.

- HİLAV**, Selahattin (1966). “Asya Tipi Üretim Nedir?”, **Yön Dergisi**, S.150, 11 Şubat.
- HİLAV**, Selahattin (1968). “Kemal Tahir’in Felsefi Düşüncesi ve Devlet Ana”, **Dost Dergisi**, S.39, C.20, Ocak.
- HİLAV**, Selahattin (1974). “Kemal Tahir ve Tarihi Kavramak”, **Türkiye Defteri Dergisi**, S. 9, Temmuz.
- İLERİ**, Selim (1973). “Kemal Tahir’le Bir Konuşma”, **Yeni Dergi**, S.105, Haziran.
- KAÇMAZOĞLU**, H. Bayram (2013). **27 Mayıs’tan 12 Mart’a Türkiye’de Siyasal Fikir Hareketleri**, üçüncü basım, İstanbul: Doğu Kitabevi.
- KAYALI**, Kurtuluş (2000). “Kemal Tahir Gibi Yerli Bir Entelektüel Doğru Anlamının Yolu Düşünsel Konumunun Farklılığını Kavramaktan Geçer”, **Doğu Batı Dergisi**, S.11, Mayıs-Haziran-Temmuz, Ankara.
- KAYALI**, Kurtuluş (2010a). “Doğumunun 100. Yılında Kemal Tahir Soruşturması”, **Umran Dergisi**, S. 188, Nisan <http://www.umrandergisi.com.tr/u/umran/pdf/188-1363267316.pdf> (15.03.2018).
- KAYALI**, Kurtuluş (2010b). “Sonuç Niyetine: Kemal Tahir; Tarihçi, Sosyolog, Romancı”, **Bir Kemal Tahir Kitabı: Türkiye’nin Ruhunu Aramak**, Kurtuluş Kayalı (Ed.), birinci basım, İstanbul: İthaki Yay.
- KAYALI**, Kurtuluş (2010c). “Herkes Selam Duran Edebiyat Yolunda Ayrık Bir Düşünce ve Roman Dünyası: Kemal Tahir Düşüncesi ve Romanı”, **Kemal Tahir 100 Yaşında**, Ertan Eğribel, M. Fatih Andı (Ed.), Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı.
- KAYALI**, Kurtuluş (2012). “Kemal Tahir’in Durumun Farkında Olan ve Olmayan Takipçileri”, **Hece Dergisi**, S.181, Ocak, Ankara.
- KAYALI**, Kurtuluş (2014). “ATÜT Tartışmalarının Hafife Alınmasının Nedenleri ve Bu Tartışmaların Atlanan Ruhunu”, **Modern Türkiye’de Siyasal Düşünceler**, C.8 (Sol), Murat Gültekinil (Ed.), üçüncü basım, İstanbul: İletişim Yay.
- KAYALI**, Kurtuluş (2017). “Türk Siyasal Hayatı Araştırmacıların Hayalet Öğretmeni: Kemal Tahir”, **Tezkire Dergisi**, S.60, Nisan-Mayıs-Haziran, İstanbul.
- KÜÇÜK**, Yalçın (1985). “Ahir Zaman Peygamberi: Ebu Cahil Kemal Tahir”, **Bilim ve Edebiyat**, birinci basım, İstanbul: Tekin Yay.

- MARKS**, Karl ve Friedrich Engels (1976). **Seçme Yapıtlar-I**, Muzaffer Erdost, Sevim Belli, Ahmet Kardam, Kenan Somer (Çev.), birinci basım, Ankara: Sol Yayınları
- MARKS**, Karl ve Friedrich Engels (2009). **Kapitalizm Öncesi Ekonomi Biçimleri**, Kenan Somer (Çev.), dördüncü basım, Ankara: Sol Yayınları.
- MARKS**, Karl ve Friedrich Engels (2013). **Siyasi Yazılar**, Ahmet Fethi (Çev.), ikinci basım, İstanbul: Hil Yayınları.
- MARKS**, Karl ve Friedrich Engels (2015). **Alman İdeolojisi**, Sevim Belli (Çev.), dokuzuncu basım, Ankara: Sol Yayınları.
- MARKS**, Karl ve Friedrich Engels (2016). **Komünist Manifesto ve Komünizmin İlkeleri**, Muzaffer Erdost (Çev.), on birinci basım, Ankara: Sol Yayınları.
- MARKS**, Karl (1979). **Grundrisse-Ekonomi Politîğın Eleştirisi**, Sevan Nişanyan (Çev.), birinci basım, İstanbul: Birikim Yayınları.
- MARKS**, Karl (1997). **Kapital-III**, Alaattin Bilgi (Çev.), üçüncü basım, Ankara: Sol Yayınları.
- MARKS**, Karl (2009). **Hegel'in Hukuk Felsefesinin Eleştirisi**, Kenan Somer (Çev.), ikinci basım, Ankara: Sol Yayınları.
- MARKS**, Karl (2011). **Kapital-I**, Alaattin Bilgi (Çev.), onuncu basım, Ankara: Sol Yayınları.
- NEWMAN**, Micheal (2005). **Sosyalizm**, Hakan Gür (Çev.), birinci basım, Ankara: Dost Kitabevi Yayınları.
- REFİĞ**, Halit (2015). **Kemal Tahir'le Birlikte**, birinci basım, İstanbul: Dergâh Yay.
- SAVRAN**, Gülnur (2013). **Sivil Toplum ve Ötesi Rousseau, Hegel, Marks**, üçüncü basım, İstanbul: Belge Yayınları.
- SEVİM**, Seçkin (2003). **Kemal Tahir'in Türk Romanı Düşüncesi**, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Bilkent Üniversitesi, Ekonomi ve Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, Ankara.
- SEYDA**, Mehmet (1969). **Türk Romanı**, birinci basım, İstanbul: Tekin Yayınevi.
- SEZER**, Baykan (1979). **Asya Tarihinde Su Boyu Ovaları ve Bozkır Uygarlıkları**, birinci basım, Edebiyat Fakültesi Basımevi, İstanbul.
- SEZER**, Baykan ve Cengiz Yazoğlu (1989). “Önsöz”, **Notlar-1: Sanat-Edebiyat**, birinci basım, Ankara: Bağlam Yay.

- SEZER**, Baykan ve Cengiz Yazoğlu (1991). “Önsöz”, **Notlar-9: Roman Notları-3**, birinci basım, Ankara: Bağlam Yay.
- SEZER**, Baykan ve Cengiz Yazoğlu (1992). “Önsöz”, **Notlar-13: Sosyalizm Toplum ve Gerçek**, birinci basım, Ankara: Bağlam Yay.
- SEZER**, Baykan (1992). “Kemal Tahir, Türk Sosyolojisi ve Doğu-Batı Çatışması”, **Dergâh Dergisi**, C.2, S.25, Mart.
- SEZER**, Baykan ve Cengiz Yazoğlu (1993). “Önsöz”, **Notlar-14: Kitap Notları**, birinci basım, Ankara: Bağlam Yay.
- SEZER**, Baykan (2003). “Kemal Tahir Üzerine-İki Televizyon Konuşması”, **Sosyoloji Yılığ 10. Kitap: Kemal Tahir'in 30. Yıldönümü Anısına**, Ertan Eğribel, Ufuk Özcan (Ed.), İstanbul: Kızılelma Yay.
- SEZER**, Baykan (2010). “(Kemal Tahir), Doğu-Batı Çatışması ve Marxisme”, **Kemal Tahir 100 Yaşında**, Ertan Eğribel, M. Fatih Andı (Ed.), birinci basım, Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı.
- SEZER**, Baykan (2017). **Türk Sosyolojisinin Ana Sorunları**, birinci basım, İstanbul: Doğu Kitabevi.
- SUNAR**, Lütfi (2010). **Karl Marks ve Max Weber'in Doğu Topluluklarına Yaklaşımı**, Yayınlanmış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji Ana Bilim Dalı, İstanbul.
- TAHİR**, Kemal (1962). “Anadolu Türklüğü Açısından Atatürkçülük”, **Yön Dergisi**, S.47, 7 Ekim.
- TAHİR**, Kemal (1971). **Devlet Ana**, C.I, üçüncü basım, Ankara: Bilgi Yayınevi.
- TAHİR**, Kemal (1975). “Bir Derginin İlkeleri Ne Olmalıdır ve Meseleler”, **Türkiye Defteri Dergisi**, S.18, Nisan.
- TAHİR**, Kemal (1989a). **Notlar-1: Sanat-Edebiyat**, birinci basım, Ankara: Bağlam Yay.
- TAHİR**, Kemal (1989b). **Notlar-2: Sanat-Edebiyat**, birinci basım, Ankara: Bağlam Yay.
- TAHİR**, Kemal (1991a). **Notlar-8: Roman Notları 2; Batı Çıkmazı**, birinci basım, Ankara: Bağlam Yay.
- TAHİR**, Kemal (1991b). **Notlar-9: Roman Notları 3; Gülen Azap Çıkmazı**, birinci basım, Ankara: Bağlam Yay.

- TAHİR**, Kemal (1992a). **Notlar-10: Osmanlılık-Bizans**, birinci basım, Ankara: Bağlam Yay.
- TAHİR**, Kemal (1992b). **Notlar-11: Batılılaşma**, birinci basım, Ankara: Bağlam Yay.
- TAHİR**, Kemal (1992c). **Notlar-12: Çöküntü**, birinci basım, Ankara: Bağlam Yay.
- TAHİR**, Kemal (1992d). **Notlar-13: Sosyalizm Toplum ve Gerçek**, birinci basım, Ankara: Bağlam Yay.
- TAHİR**, Kemal (1993). **Notlar-14: Kitap Notları**, birinci basım, Ankara: Bağlam Yay.
- TAHİR**, Kemal (2016). **Yorgun Savaşçı**, dokuzuncu basım, İstanbul: İthaki Yay.
- TAŞDİKEN**, Mehmet (1973). “Edebiyatımızda Milli Mücadele”, **Pınar Dergisi**, S.21, C.2, Eylül.
- TÜKEL**, Turhan (1960). **Beş Romancı Tartışıyor (Fakir Baykurt-Kemal Tahir-Mahmut Makal-Orhan Kemal-Talip Apaydın)**, birinci basım, İstanbul: Düşün Yayınevi.
- YAVUZ**, Hilmi (1977). **Roman Kavramı ve Türk Romanı**, birinci basım, Ankara: Bilgi Yayınevi.
- YAVUZ**, Hilmi (2016). “Kemal Tahir ve Marksizm”, **Notos-Öykü Dergisi**, S.57, Nisan-Mayıs.
- YAVUZ**, Nevzat (2000). **Kemal Tahir’in Siyasal ve Toplumsal Görüşleri**, Yayınlanmış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kamu Yönetimi Siyaset Bilimi Ana Bilim Dalı, Ankara.
- YILDIRIM**, Yüksel (2003). “Kemal Tahir Düşüncesinden Bir Kesit: Osmanlıda Toprakta Temel Mülkiyet İlişkileri”, **Sosyoloji Yıllığı 10. Kitap: Kemal Tahir’in 30. Yıldönümü Anısına**, Ed. Ertan Eğribel, Ufuk Özcan, İstanbul: Kızılelma Yay.
- YILDIRIM**, Yüksel (2016). “Kemal Tahir Düşüncesinde Gerçeğin Değişkenliği Bağlamında Osmanlılık Okumaları”, **Bartın Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi**, C.1, S.2, Aralık.
- YILDIRIM**, Yüksel (2019). **Kemal Tahir ve Osmanlılık**, birinci basım, İstanbul: Doğu Kitabevi.

Dizin

1871 Paris Komünü 47

A

aile 26, 29, 36, 110, 116
anadolu 61, 62, 63, 65, 66, 67,
68, 72, 82, 91, 97, 100, 101,
102, 103, 104, 105, 106, 107,
108, 121, 125, 126
Arap müslümanlığı 104, 117
asker 41, 42, 61, 75, 84, 112, 115
Asya 8, 31, 35, 36, 37, 39, 40, 41,
54, 90, 92, 93, 95, 96, 104, 105,
110, 115, 117, 125
Asya Tipi Mülkiyet 35, 36, 37
Asya Tipi Üretim Tarzı (ATÜT)
8, 23, 54, 55, 90, 91, 92, 93, 94,
95, 96, 97, 99, 100, 101, 104,
106, 125
Atatürkçülük 58
Avcıoğlu, Doğan 59, 83
Avrupa 25, 27, 41, 47, 67
aydın (münevver) 50, 55, 56, 83,
84, 85, 127

B

Batı ekonomisi politikası 81
Batı felsefesi 26, 30
Batılılık 14, 16, 18, 20, 21, 22, 23,
25, 26, 30, 31, 33, 36, 38, 39,
40, 41, 42, 43, 44, 49, 50, 51,
52, 53, 54, 55, 56, 59, 60, 61,
62, 63, 64, 65, 66, 67, 69, 70,
71, 72, 73, 74, 75, 77, 78, 79,
80, 81, 83, 84, 85, 86, 87, 88,
89, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 96,
97, 98, 99, 100, 101, 102, 103,
104, 105, 106, 107, 108, 109,
111, 112, 113, 114, 115, 116,
117, 118, 119, 122, 123, 124,
125, 126
Batılılaşma 13, 16, 52, 55, 56,
57, 58, 63, 70, 79, 80, 82, 90,
94, 107, 108, 109, 114, 118, 121,
122, 124
Batı toplumları 31, 44, 53, 59,
60, 79, 85, 87, 88, 93, 94, 96,
100, 117, 119, 123
Bilimsel sosyalizm 121, 125

- Bizans 20, 104, 117
- C**
- cemaat 33, 35, 40, 41, 43
- Cermen 35, 41, 42
- Cermen Tipi Mülkiyet 35
- Cumhuriyet 50, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 69, 80, 81, 82, 86
- Ç**
- Çaha, Ömer 26, 29
- çatışma 52, 90, 94, 115, 126
- D**
- devlet 9, 11, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 20, 21, 22, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 36, 37, 38, 39, 40, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 51, 53, 54, 55, 56, 58, 59, 62, 63, 64, 65, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 87, 88, 89, 91, 92, 94, 96, 97, 98, 99, 100, 101, 102, 104, 105, 106, 107, 108, 109, 110, 111, 112, 113, 114, 116, 117, 119, 121, 122, 123, 124, 125, 126, 127
- devletin doğası 25, 27
- Devrim 83
- Doğu 20, 21, 22, 23, 33, 36, 37, 38, 39, 40, 44, 49, 50, 52, 53, 55, 85, 87, 88, 89, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 97, 98, 99, 100, 101, 103, 106, 108, 109, 114, 115, 116, 117, 118, 119, 122, 123, 125
- Doğu toplumları 53, 90, 92, 93, 109, 116, 117
- Dünya savaşı 51
- E**
- Engels, Friedrich 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 38, 40, 42, 43, 45, 46, 47, 48, 49, 103, 121, 122
- F**
- fikir namusu 8
- H**
- Hegel, G. W. Friedrich 25, 26, 27, 28, 29, 30
- Hobbes, Thomas 25, 26
- İ**
- İmparatorluk 56, 68, 111, 117
- işçi sınıfı 47, 50, 77, 82, 84, 85, 124
- K**
- kapıkulu 65, 70, 73, 82, 98
- Kapitalist ekonomi 36, 45, 46, 47, 48, 50, 51, 58, 60, 64, 70, 80, 83, 84, 85, 86, 115, 116, 122, 123, 124, 125, 126
- kapitalizm 45, 46, 47, 48, 50
- Kayalı, Kurtuluş 7, 53, 77, 92, 94, 96, 97, 127

- Kemalizm 56, 58, 61, 64, 79, 80, 81, 83
- Kerim devlet 101, 102, 108, 113, 117, 119
- Komünist Manifesto 47
- M**
- Marksist dünya görüşü 50, 64, 69, 73, 77, 87, 90, 91, 92, 93, 121, 122, 126, 127
- Marksist teori 17, 18, 21, 126
- Marksizm 8, 11, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 58, 59, 60, 65, 77, 87, 88, 90, 103, 122, 123, 126, 127
- Marks, Karl 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 69, 88, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 108, 119, 121, 122, 123, 125
- memur 66, 68, 69, 70, 73, 74, 78, 82, 83, 84, 85, 89, 101, 110
- Milli Mücadele 61, 62, 63, 64
- Modernizm 25, 27, 55, 63, 117
- O**
- Orta Asya Türklüğü 117
- Ortodoks 64, 77, 91
- Ortodoks Marksistler 91
- Osmanlı Devleti 8, 52, 53, 54, 56, 57, 59, 60, 61, 62, 63, 65, 66, 67, 68, 70, 71, 73, 74, 75, 81, 87, 93, 94, 95, 99, 101, 113, 114, 115, 116, 124
- Osmanlılık 16, 18, 20, 53, 54, 57, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 81, 83, 84, 86, 87, 88, 89, 91, 92, 93, 95, 96, 97, 99, 100, 101, 104, 106, 109, 111, 112, 113, 114, 115, 116, 117, 119, 124, 125, 126
- Osmanlı Mülkiyet Sistemi 71
- Ö**
- özel mülkiyet 33, 35, 36, 41, 42, 43, 45, 67, 111, 124
- P**
- Persler 104
- Proletarya 47, 48
- R**
- Refiğ, Halit 93, 127
- Romalılar 104
- Rousseau, J. J. 25, 26
- S**
- Savran, Gülnur Acar 25
- Sezer, Baykan 50, 51, 93, 95, 97, 115, 127
- sınıf meselesi 55, 97
- sivil 26, 27, 29, 49, 84
- sosyalist 8, 13, 18, 21, 23, 47, 50, 52, 53, 54, 55, 58, 59, 60, 64, 76, 77, 78, 80, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 87, 88, 89, 90, 91, 92, 94, 100, 101, 102, 107, 108, 113, 115, 116, 119, 124, 125, 126, 127

sosyalist düzen 77, 100, 101, 116
Sosyalizm 44, 45, 46, 50, 58, 59,
62, 64, 65, 78, 81, 84, 86, 98,
105, 118, 122, 123, 124

T

Tahir, Kemal 7, 8, 9, 10, 11, 12,
13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20,
21, 22, 23, 50, 51, 52, 53, 54,
55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62,
63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70,
71, 72, 73, 74, 76, 77, 78, 79,
80, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 87,
88, 89, 90, 91, 92, 93, 94, 95,
96, 97, 99, 100, 101, 102, 103,
104, 105, 106, 107, 108, 109,
110, 111, 112, 113, 114, 115,
116, 117, 118, 119, 121, 122,
123, 124, 125, 126, 127

Tarihsel materyalizm 31, 64
toplum 13, 14, 15, 16, 22, 25, 26,
27, 28, 29, 30, 31, 32, 34, 36,
38, 41, 42, 49, 52, 53, 54, 57,
64, 66, 67, 78, 79, 80, 84, 88,

90, 94, 97, 98, 103, 110, 112,
113, 117, 119, 122, 126
Türk ekonomi-politiği 81, 123
Türkiye Cumhuriyeti 7, 8, 9, 50,
51, 54, 55, 56, 58, 59, 60, 61,
62, 63, 64, 65, 66, 70, 71, 76,
77, 78, 79, 80, 81, 83, 84, 85,
86, 87, 91, 92, 93, 94, 96, 97,
100, 109, 114, 121, 122, 123,
124, 125
Türk toplumu ve yapısı 52, 53,
59, 90, 92, 123, 126

Ü

üretim ilişkileri 28, 30, 31, 32,
33, 36, 37, 38, 39, 40, 43, 44,
45, 46, 47, 48, 49, 50, 54, 68,
69, 70, 72, 75, 78, 80, 82, 84,
90, 92, 93, 95, 96, 101, 103, 104,
105, 110, 111, 112, 113, 117,
121, 122, 124, 125, 126

Y

Yön Dergisi 57, 58
Yunanlılar 104

Kemal Tahir, Sosyalizm ve Devlet

Kemal Tahir'in devlet düşüncesini anlamak için Marksist teori merkezi bir konumdadır. Hayatı boyunca sistem dâhilinde düşündüğü ve ulaştığı sonuçların bir tesadüf değil sistemli düşünüşün ürünü olduğunu söyleyen yazarın devlet konusunda ortaya koyduğu fikirleri bu sistem dışında doğru değerlendirmek mümkün gözükmemektedir. Fakat yazarı salt Marksist teorinin sınırlarına hapsedmek de yanlıştır. Ki devlet konusunda ileri sürdüğü fikirler, yazarı teorinin sınırları içinde tutmayı imkânsız kılmaktadır. Kemal Tahir'in sosyalist yorumunda devleti nasıl ele aldığını konu edinen bu araştırma, yazarın devlet yorumu geliştirirken Marksist teori ile ne tür bir ilişki kurduğunu sorgulamaktadır.

